

Briuselis, 2013 01 23
COM(2013) 13 final

**KOMISIJOS ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI, EUROPOS
EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI IR REGIONŲ
KOMITETUI**

2011 m. Europos kultūros sostinių (Talino ir Turku) renginių *ex post* vertinimas

KOMISIJOS ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI, EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI IR REGIONŲ KOMITETUI

2011 m. Europos kultūros sostinių (Talino ir Turku) renginių *ex post* vertinimas

1. ĮVADAS

Ši ataskaita teikiama pagal 2006 m. spalio 24 d. Sprendimo Nr. 1622/2006/EB, nustatančio Bendrijos veiksmą dėl Europos kultūros sostinės renginių 2007–2019 m.¹, 12 straipsnį, kuriame nustatoma, kad „Komisija kiekvienais metais užtikrina išorinį ir nepriklausomą praėjusių metų Europos kultūros sostinės renginio rezultatų vertinimą pagal šiame sprendime nustatytus veiksmo tikslus ir kriterijus. Po Europos kultūros sostinės renginio iki kitų metų pabaigos Komisija pateikia šio vertinimo ataskaitą Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui.“

Šioje ataskaitoje pateikta Komisijos nuomonė dėl 2011 m. Europos kultūros sostinių renginių išorės vertinimo pagrindinių išvadų ir rekomendacijų. Ataskaitą galima parsisiųsti internetu

http://ec.europa.eu/culture/our-programmes-and-actions/capitals/evaluation-commissioned-by-the-eu_en.htm.

Atliekant išorės vertinimą pirmiausia abi Europos kultūros sostinės (toliau – EKS) – Talinas ir Turku – buvo įvertintos atskirai. Palyginus rezultatus padarytos išvados dėl abiejų miestų ir EKS iniciatyvos.

2. VEIKLOS PAGRINDAS

2.1. Su Europos kultūros sostinės renginiais susijusi ES veikla

Pirmoji Europos kultūros miesto programa buvo inicijuota tarpvyriausybiniu lygmeniu 1985 m.². Remiantis šia patirtimi, Sprendimu Nr. 1419/1999/EB buvo nustatyta Bendrijos veikla, susijusi su Europos kultūros sostinės renginiais 2005–2019 m.³. Buvo nustatyta chronologinė tvarka, pagal kurią EKS renginius kasmet rengia vis kitos valstybės narės. Valstybės, kurios tam tikrais metais buvo atrinktos EKS veiklai organizuoti, turėjo siūlyti miestus ir pateikti jų paraiškas kartu su metine kultūrine programa Europos atrankos grupei, o ši Komisijai rekomenduodavo kultūros sostinėmis skirti kai kuriuos pasiūlytus miestus. Oficialiai EKS skelbia Ministrų Taryba.

¹ 2006 m. spalio 24 d. Europos Parlamento ir Tarybos sprendimas Nr. 1622/2006/EB, nustatantis Bendrijos veiksmą dėl Europos kultūros sostinės renginių 2007–2019 m. (OL L 304, 2006 11 3, p. 1).

² Nominacija „Europos kultūros sostinė“ buvo sukurta siekiant labiau suartinti Europos piliečius. 1985 m. birželio 13 d. kultūros ministrų rezoliuciją dėl kasmetinės Europos kultūros miesto iniciatyvos.

³ 1999 m. gegužės 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos sprendimas Nr. 1419/1999/EB, nustatantis Bendrijos veiksmus dėl Europos kultūros sostinės renginių 2005–2019 m. (OL L 166, 1999 7 1, p. 1.). Sprendimas su pakeitimais, padarytais Sprendimu Nr. 649/2005/EB (OL L 117, 2005 5 4, p. 20).

2007 m. sausio 1 d. Sprendimas Nr. 1419/1999/EB buvo pakeistas Sprendimu Nr. 1622/2006/EB, kuriuo buvo patikslinti 2013 m. ir vėlesniais metais atrinktų miestų veiklos tikslai, nustatyta dviejų etapų nacionalinė atranka ir stebėsenos tvarka. Naujuoju sprendimu nustatyta po EKS paskyrimo surengti stebėsenos grupės posėdžius, po kurių pateikiama rekomendacija kultūros sostinėms skirti Melinos Mercouri apdovanojimą, jeigu tie miestai atitinka Sprendimu Nr. 1622/2006/EB nustatytus kriterijus ir yra įvykdę atrankos ir stebėsenos grupių rekomendacijas. ES finansinė parama teikiama pagal ES programą „Kultūra“. 2007–2013 m. kiekvienai EKS kasmet skiriama iki 1,5 mln. EUR. Visoms kultūros sostinėms nuo 2010 m. taikomas stebėsenos procesas, kaip nustatyta Sprendime Nr. 1622/2006/EB.

2.2. 2011 m. Europos kultūros sostinės

Remiantis 2006 m. sprendimu teisė siūlyti 2011 m. kultūros sostines buvo suteikta Estijai ir Suomijai, atrankai ir nominavimui taikant pereinamojo laikotarpio nuostatas pagal to sprendimo 14 straipsnį.

Be to, 2006 m. sprendime nustatoma, kad 2010–2012 m. nominuotų miestų kultūros programų kriterijai bus taikomi pagal 1999 m. sprendimą, nebent miestai patys nuspręstų savo programas rengti pagal 2006 m. sprendimo kriterijus. 2011 m. ir 2012 m. EKS bus bendrai finansuojamos ir stebimos pagal naują, 2006 m. sprendime išdėstytą tvarką.

2006 m. sprendimu visų pirma nustatyta nauja ES lygmens EKS finansavimo priemonė – Melinos Mercouri apdovanojimas, kuris teikiamas prieš pradedant EKS veiklą, remiantis stebėsenos grupės ataskaitomis. Pirmą kartą apdovanojimas įteiktas 2010 m. kultūros sostinėms, antrą – 2011 m. kultūros sostinėms.

Atranka įvyko 2007 m. Suomijoje nacionaliniu lygmeniu varžėsi Juveskiulė, Lahtis, Mentė, Oulu, Rovaniemis, Tampere ir Turku. Estijoje nacionalinė atranka vyko dviem etapais. Pirmajame etape 2005 m. varžėsi Hapsalu, Pernu, Rakverė, Talinas ir Tartu. Antrojo etapo, kuriame varžytis buvo pakviesti Talinas ir Tartu, nugalėtojas – Talinas. Suomijos ir Estijos vyriausybės Europos atrankos grupei pasiūlė Turku ir Taliną. Ši grupė paskelbė ataskaitą, kuria rekomendavo Turku (Suomija) ir Taliną (Estija) skelbti 2011 m. kultūros sostinėmis bei pateikė rekomendacijų, kad padėtų šiems miestams pasiekti siūlomus tikslus. 2007 m. atsižvelgusi į Komisijos rekomendaciją Ministrų Taryba rekomenduotiems miestams oficialiai suteikė EKS vardus.

3. IŠORĖS VERTINIMAS

3.1. Vertinimo kriterijai

Atlikti 2011 m. EKS renginių išorės vertinimą Komisija pavedė bendrovei ECORYS UK Ltd.⁴. Buvo siekiama įvertinti abiejų EKS veiklos aktualumą, veiksmingumą, našumą, tikėtiną tvarumą ir tęstinumą, atsižvelgiant į veiklos tikslus ir pačių EKS paraiškose bei veiklos įgyvendinimo etapu nustatytus tikslus. Be to, vertintas visos EKS iniciatyvos aktualumas, veiksmingumas, našumas ir tvarumas.

⁴ Dokumentas „2011 m. Europos kultūros sostinių ex post vertinimas. Galutinė Europos Komisijai skirta ataskaita“ (http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/evalreports/culture/2012/ecocreport_en.pdf) parengtas pagal paslaugų sutartį Nr. EAC/50/2009 dėl vertinimo, su vertinimu susijusių paslaugų ir poveikio vertinimo rėmimo.

3.2. Metodika

Išvados padarytos įvertinus kiekvieną miestą atskirai. Vertinimas buvo grindžiamas antrinių duomenų analize ir pirminių duomenų rinkimu ir analize. Antrinių duomenų analizė apėmė EKS paraiškose pateiktos informacijos analizę, EKS užsakytų tyrimų ir ataskaitų analizę, renginių programų, reklaminės medžiagos ir interneto svetainių analizę bei EKS pateiktų statistinių ir kiekybinių duomenų analizę. Pirminiai duomenys daugiausia rinkti kokybinių interviu būdu: dviejų vizitų metu bei telefonu apklausti abiejų miestų už EKS veiklą atsakingų grupių nariai bei svarbiausi suinteresuotieji subjektai. Be to, EKS projektų vykdytojai pakviesti išsakyti savo nuomonę internetinėje apklausoje. Atliekant lyginamąją peržiūrą ir bendrą vertinimą buvo atsižvelgta į su Talino ir Turku EKS veikla susijusias išvadas, palyginti ir sugretinti metodai ir patikrinta tyrimo kokybė. Išvados ir rekomendacijos, susijusios su EKS veiklos įgyvendinimu apskritai, buvo grindžiamos abiejų 2011 m. kultūros sostinių veiklos rezultatais.

3.3. Vertintojo išvados

3.3.1. Veiklos aktualumas

Atlikus vertinimą nustatyta, kad veikla įgyvendinta laikantis Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 167 straipsnio. Vadovaujantis sprendimuose Nr. 1419/EB/1999 ir Nr. 1622/EB/2006 nustatytais atrankos kriterijais buvo užtikrinta, kad EKS vardą turinčių miestų kultūrinės programos būtų įgyvendinamos pagal 167 straipsnio nuostatas, nors šie kriterijai kiekvienai EKS Sutarties tikslus leidžia interpretuoti savaip. Vertintojai nustatė, kad EKS veikla ir toliau atitinka ES tikslus ir papildoma kitas įvairių sričių – kultūros, jaunimo, pilietiškumo, švietimo ir mokymo bei regioninės plėtros – ES iniciatyvas.

1999 m. sprendimo preambulėje pirmą kartą aiškiai minimas kultūros ir turizmo plėtojimo siekis bei reikmė įtraukti įvairių visuomenės grupių atstovus. Šios nuostatos įtvirtintos 2006 m. sprendime, kuriame nustatyti išsamūs kriterijai, susiję su piliečių dalyvavimo skatinimu ir ilgalaikiu vystymusi. Daugelis EKS taip pat iškėlė konkrečius socialinius, ekonominius ar turizmo tikslus. Šiems tikslams tampant vis svarbesniais, pradėta diskutuoti, ar kultūra turėtų būti plėtojama vien tik dėl jos savaiminės vertės ar kaip priemonė, kuria siekiama gauti apčiuopiamos, kiekybinės investicijų grąžos.

3.3.2. 2011 m. EKS veiklos aktualumas

Atliekant vertinimą buvo nagrinėjama miestų motyvacija tapti EKS ir jų tikslų derėjimas su iniciatyvos ir 167 straipsnyje nustatytais tikslais. Taip pat buvo nagrinėjamas procesas, kurio metu pirminiai 2011 m. EKS siekiai virto konkrečiais tikslais, ir tų tikslų raida planavimo laikotarpiu. Abi EKS atsižvelgė į iniciatyvos tikslus ir juos pritaikė prie konkrečių savo aplinkybių ir prioritetų. Abi EKS parengė gausias kultūrines programas ir pasirengė susijusiai veiklai (pvz., komunikacijai, savanoriškai veiklai ir t. t.), kuri padėtų plėtoti kultūrinę veiklą, kultūroje ir per kultūrą skatintų europinį matmenį ir remtų socialinį ir ekonominį vystymąsi per kultūrą.

3.3.3. Valdymo veiksmingumas

Vertinant nagrinėtas EKS veiklos valdymo veiksmingumas, įskaitant organizacinius modelius, kultūrinės veiklos sričių ir renginių atrankos bei įgyvendinimo tvarką, ryšius, reklamą ir finansavimo būdus.

Panašiai kaip vertinant 2007 m. ir 2010 m. EKS, 2011 m. EKS vertinime pabrėžiama, kad labai svarbu, nors ir nelengva, nustatyti tinkamą organizacinę struktūrą ir suburti komandą, turinčią reikiamų įgūdžių kultūrinei programai įgyvendinti. Tam reikia daugiau įgūdžių ir kitokios organizacinės struktūros nei turėjo pirminę paraišką pateikusi komanda. Be to, būtina suderinti meninius ir politinius interesus ir užtikrinti, kad suinteresuotieji subjektai bendradarbiautų ir palankiai vertintų naują įgyvendinimo sistemą. Paprastai rekomenduotina nauja ir nepriklausoma struktūra, pritaikyta prie konkretaus miesto politinių ir kultūrinių aplinkybių.

2011 m. EKS padėtis šiuo atžvilgiu labai skiriasi. Fondas, sukurtas specialiai Turku EKS veiklai įgyvendinti, iš pradžių buvo kritikuojamas dėl nepakankamai skaidrios projektų atrankos ir nepakankamos komunikacijos su suinteresuotaisiais subjektais, žiniasklaida ir visuomene. Padėtis pasikeitė prieš prasidedant EKS metams; vienas iš Turku sėkmės veiksnių – stabili valdymo struktūra ir tvarka, kurią rėmė svarbūs politikos dalyviai. Taline 2011 m. taip pat sukurta nauja struktūra, tačiau buvo susidurta su valdymo sunkumais, visų pirma dėl sumažinto biudžeto, privertusio „apkarpyti“ kultūrinę programą.

3.3.4. *EKS mechanizmų veiksmingumas*

Vertintojai išnagrinėjo Europos Komisijos vykdomus atrankos, stebėsenos ir finansinius procesus ir nustatė, kad dabartinė stebėsenos tvarka gerokai tobulesnė nei ankstesnių metų. Vis dėlto nėra užtikrinama, kad miestai įgyvendintų visus įsipareigojimus, prisiimtus paraiškoje, pirmuoju ir antruoju stebėsenos etapais, taigi nėra užtikrinama, kad miestai įgyvendintų visą veiklą, kuriai įgyvendinti jiems, remiantis stebėsenos grupių ataskaitomis, skiriamas Melinos Mercouri apdovanojimas.

Be to, vertintojai pažymi, kad abiejose valstybėse narėse surengta nacionalinio lygmens atranka sulaukė nemenko miestų susidomėjimo EKS iniciatyva. Atrankos kriterijus valstybės narės galėjo nustatyti pačios.

Išnagrinėję 2011 m. EKS veiklą vertintojai pažymi, kad EKS veiklos valdymas nacionaliniu ir vietos lygmenimis neretai kelia sunkumų, jam ir toliau daroma didelė politinė įtaka. Iš dalies tai yra natūralu dėl EKS iniciatyvos pobūdžio ir masto. Galima daryti išvadą, kad daugumos kultūros sostinių atveju svarbu įsteigti nepriklausomą EKS veiklos įgyvendinimo įstaigą ir užtikrinti, kad nebūtų daroma nereikalinga politinė įtaka meninei laisvei ir veiklos įgyvendinimui. Miestų lėšų, kurių reikia rezultatams pasiekti, dydis gerokai skiriasi. Nors miestai, teikdami paraiškas, prisiima aiškius įsipareigojimus dėl finansavimo, vėliau iniciatyvai skirtas lėšas Talinas sumažino gerokai, Turku – kiek mažiau.

Vertintojai daro išvadą, kad Europos lygmeniu EKS veikla, palyginti su kitomis ES politikos priemonėmis ir mechanizmais, yra ekonomiškai efektyvi. Vis dėlto Melinos Mercouri apdovanojimo procentinė dalis ir sykiu jo daromas poveikis abiejų miestų bendruose EKS programos biudžetuose gerokai skyrėsi. Turku atveju šis apdovanojimas teturėjo simbolinę vertę, o Talino atveju sudarė daugiau kaip 10 proc. visų skirtų lėšų. Nei viename iš šių miestų Melinos Mercouri apdovanojimas nebuvo aktyviai viešinamas kultūros srities veikėjams ir auditorijai.

3.3.5. *Kultūrinės veiklos plėtojimo veiksmingumas*

Vertintojų teigimu, abi 2011 m. EKS sėkmingai įgyvendino kultūros programas, kurios buvo platesnės, novatoriškesnės ir tarptautiškesnės (temų, menininkų, atlikėjų ir auditorijos atžvilgiu) nei ankstesnės šių miestų kultūros programos. Buvo nagrinėjamos naujos temos,

viešinti abiejų miestų kultūros lobiai, įvairovė ir unikalumas, renginiai vyko naujose ar neįprastose erdvėse.

Talinas savo paraiškoje pateikė kultūros programą, kuri buvo iš esmės nauja ir puikiai papildė ankstesnę miesto kultūros pasiūlą; itin daug dėmesio skirta dalyvavimo skatinimui, žinomų institucijų ir nepriklausomų kultūros paslaugų teikėjų įtraukimui, taip pat naudojimuisi viešosiomis ir pramoninėmis erdvėmis. Nors dėl biudžeto sumažinimo įgyvendinta gerokai mažesnė kultūros programos dalis nei planuota, galima teigti, kad EKS pavyko veiksmingai pasiekti iš pradžių iškeltus tikslus. Programą sudarė 251 projektas ir per 7 000 skirtingų pavienių renginių. Juose dalyvavo 2 mln. žmonių – maždaug dvigubai daugiau nei tikėtasi. 73 proc. projektų vykdytojų teigė, kad EKS pavyko pritraukti lankytojų ir sudominti auditoriją. Įvertinus Talino pasiūlytas menines temas, renginių vietas ir įgyvendinimo metodus, galima teigti, kad šis miestas 2011 m. vykdė beprecedentę kultūros srities veiklą.

EKS vardas 2011 m. sustiprino Turku kaip kultūros miesto statusą, o miesto gyventojai ėmė aktyviau dalyvauti kultūrinėje veikloje. Kultūros programą sudarė 165 projektai, kurių dauguma buvo atrinkti 2008 m. paskelbus kvietimą teikti paraiškas, ir 8 000 renginių. Metų veikloje dalyvavo per 20 000 menininkų, pagalbinių ir prodiuserių; renginiuose apsilankė daugiau kaip 2 mln. lankytojų. Projektų vykdytojai užmezgė naujų ryšių, sukūrė tinklą bei pagerino gebėjimus veikti kultūros srityje. Viena iš Turku kultūros sektoriaus gautos naudos išraiškų – geresnis svarbiausių suinteresuotųjų subjektų bendradarbiavimas. Turku 2011 m. kultūros programa buvo labai proporcinga – vyko tiek didelio masto renginių, tiek visuomeninių iniciatyvų, tiek tarpsektorinio bendradarbiavimo projektų.

3.3.6. Kultūrinio Europos aspekto plėtojimo per jos kultūrą veiksmingumas

1999 m. sprendime Europos aspektas nėra tiksliai apibrėžtas, tačiau jis vertinamas kaip kultūrinio bendradarbiavimo dalis, įskaitant bendraeuropietiškus meno srovių ir stilių, atsiradusių konkrečiame mieste arba prie kurių plėtotės tas miestas reikšmingai prisidėjo, akcentavimą, renginių, kuriuose dalyvauja aktyvūs kultūros srities žmonės iš kitų valstybių narių, skatinimą ir ilgalaikį kultūrinį bendradarbiavimą bei jų veiklos sklaidą visoje ES. 2006 m. sprendime nustatytą Europos aspekto kriterijų miestai gali interpretuoti kaip panorėję. Šio kriterijaus taikymo pavyzdžių pateikiama miestams kandidatams į EKS skirtame vadove, kurį nuo 2007 m. galima rasti internete.

Vertintojų teigimu, Talino EKS paraiškoje Europos aspektas buvo iš esmės susijęs su nesena Estijos naryste ES ir Talino sugrąžinimu į Europos kultūrinę erdvę. Iš esmės Europos aspektas plėtotas ne įgyvendinant bendrą programą, o per įvairius tarptautinius festivalius ar pavienius projektus, kuriuose vienaip ar kitaip atspindėtas europietiškas.

Turku atveju Europos aspektą visų pirma atspindėjo didelis dėmesys Baltijos jūros regionui. Be to, įgyvendinant maždaug pusę projektų aktyviau bendradarbiauta su tarptautiniais partneriais. Ne mažiau svarbus siekis – populiarinti Turku už Suomijos ribų.

Tiek Talinas, tiek Turku vykdė labai reikšmingą vietos veiklą, grindžiamą temomis, kurias galima laikyti iš esmės europinėmis. Pavyzdžiui, abu miestai savo kultūros programose pabrėžė bendrus istorinius saitus su Rusija bei Baltijos jūros šalimis ir dabartinės daugiakultūrės visuomenės ypatumus. 2011 m. patirtis rodo, kad EKS iniciatyva suteikia galimybių prasmingai paviešinti vietos kultūrą platesnei Europos auditorijai. Abiejų EKS kultūros programų Europos aspektas visų pirma buvo susijęs su pastangomis remti tarptautinį kultūrinį bendradarbiavimą ir internacionalizuoti miestų kultūros sektorius. Europos tema

nebuvo svetima nei vienai iš EKS, tačiau paprastai ji atspindėta pavieniuose projektuose, o ne visoje kultūros programoje.

3.3.7. *Poveikio socialiniam, ekonominiam ir miestų vystymuisi bei turizmui veiksmingumas*

Tiek Talinas, tiek Turku siekė naudotis menu ir kultūra kaip buvusių pramoninių rajonų ekonominės ir socialinės regeneracijos priemonėmis.

Vertintojai nustatė, kad EKS iniciatyva labai prisidėjo prie Talino ekonominio vystymosi ir plėtros, nors numatytoji vizija nebuvo visapusiškai įgyvendinta. Talino paraiškoje buvo išdėstyti didelių užmojų tikslai, susiję su kūrybos ekonomikos plėtote, miesto kultūrinės infrastruktūros plėtra, miesto patrauklumo turistams didinimu. Tačiau šių tikslų siekta juos interpretuojant kiek kitaip nei planuota: siekta stiprinti miesto sąsajas su jūra. Pirminėje paraiškoje pabrėžti platūs ekonominio ir socialinio vystymosi tikslai ilginiui sukonkretinti ir geriau priderinti prie miesto prioritetų.

Kalbant apie Talino kūrybos ekonomikos plėtotę, galima teigti, kad yra duomenų, rodančių, kad Talino kultūros paslaugų teikėjai dabar yra geriau pasirengę veikti tarptautiniu mastu ir imtis didesnių projektų. Jie užmezgė daugiau tarptautinių ryšių, geriau bendradarbiauja su kitų sektorių ir meninių disciplinų atstovais. Vertintojai pažymi, kad pagerinti šios srities gebėjimai yra reikšmingi dar ir dėl to, kad Estijos kultūros sektorius tik neseniai tapo įvairiapusis, nepriklausomas ir tarpdiscipliniškas, be to, kultūros ir kūrybos sektoriuose privačios ir komercinės institucijos pradėjo veikti visai neseniai.

Talino siekiai 2011 m. kultūros priemonėmis remti socialinį vystymąsi buvo susiję su dalyvavimo kultūros veikloje skatinimu, o ne su pačiu socialiniu vystymusi. EKS veikla siekta įtraukti piliečius kaip žiūrovus, kūrėjus, atlikėjus ir savanorius; buvo parengta nemenka savanorių programa.

EKS vardas Turku padarė reikšmingą ekonominį poveikį. Turku ekonomikos instituto skaičiavimais, dėl EKS veiklos darbą gavo 3 300 asmenų per metus, o gamyba išaugo 260 mln. EUR. Didele dalimi tą lėmė turizmo augimas. Kūrybos pramonės plėtotę Turku laikė svarbiu tikslu. Vertintojų nuomone, būtent EKS veikla padėjo įtraukti šį klausimą į politinę darbotvarkę.

2011 m. Turku buvo pirmoji EKS, savo kultūros programoje pabrėžusi kultūros, prieigos prie kultūros ir gerovės sąsajas. Be to, siekta užtikrinti, kad kultūros renginiai vyktų ne tik miesto centre, bet ir atokesniuose miesto rajonuose. Maždaug 1 500 renginių ir iniciatyvų surengta vaikų darželiuose, mokyklose, ligoninėse, senelių namuose ir kalėjimuose. Daug meno kūrinių eksponuota viešosiose erdvėse – jais galėjo grožėtis visi praeiviai. Palyginti su ankstesniais metais, 2011 m. kultūros renginiuose visuomenė dalyvavo aktyviau. Pirmą kartą Turku kultūros sektorius gavo naudos iš koordinuojamos savanorių programos, pagal kurią savanoriai įsitraukė į pačią įvairiausią veiklą visame mieste.

Tiek Talinas, tiek Turku aktyviai rėmė piliečių dalyvavimą ir tikslingai siekė pritraukti žmones, kurie paprastai kultūros renginiuose nesilanko. Taline nemažai dėmesio skirta rusų bendruomenės įtraukimui. Turku siekta pritraukti švedakalbės bendruomenės atstovus – dalis medžiagos išversta į švedų kalbą. Tačiau abiejų EKS patirtis rodo, kad siekiant pritraukti ne tik daugiau žiūrovų, bet ir kūrėjų ar atlikėjų, reikia taikyti visiškai kitokius (paprastai gerokai brangesnius) metodus.

3.3.8. Tvarumas

EKS turi būti „darni ir neatskiriama miesto kultūrinės ir socialinės plėtros dalis“⁵. Abiejų EKS atveju buvo plėtojama nauja ir patobulinta kultūros infrastruktūra ir nauja kultūrinė veikla, kuri tęsiama ir EKS metams pasibaigus. Tvaraus kultūros sektoriaus pajėgumo srityje abi EKS įgijo daugiau patirties, pagilino žinias ir pagerino tinklų veiklą bei bendradarbiavimą kultūros sektoriaus viduje.

Pasibaigus EKS metams Talinas parengė kultūrinės veiklos tąsos planą. Daugelis EKS metų naujų ar išplėtotų iniciatyvų bus tęsiamos 2012 m. ir vėliau; 82 proc. apklausoje dalyvavusių kultūros sektoriaus veikėjų teigė bent iš dalies tęsiantys EKS metais pradėtą veiklą, o 8 proc. sakė neatnaujinsią su EKS susijusios veiklos, tačiau 2012 m. pradėsiantys naujas kultūrines iniciatyvas.

Turku tvarumo strategijos rengimo darbus pradėjo 2011 m. viduryje. Didesnis kultūros paslaugų teikėjų ir kitų suinteresuotųjų subjektų bendradarbiavimas laikomas vienu reikšmingiausių EKS metų rezultatų. Su kai kuriais projektais susijusi veikla 2012 m. bus įgyvendinama dar didesniu mastu nei 2011 m. Turku 2011 m. fondas finansuos tam tikrą veiklą iki 2013 m. ir rems kai kuriuos tinklus ir asociacijas, taigi prisidės prie tvarumo strategijos įgyvendinimo.

Kaip nustatyta ankstesniuose vertinimuose, EKS iniciatyva paskatina imtis naujos veiklos, bendradarbiavimo projektų ir kurti kultūros infrastruktūrą, išliksiančią ir EKS metams pasibaigus. Tai pasakytina ir apie abi 2011 m. kultūros sostines. Atsakingos institucijos sukūrimas ar jos veiklos tąsa – vienas iš būdų užtikrinti tęstinumą. 2011 m. EKS pademonstravo potencialą miesto lygmeniu pagerinti kultūros valdymą ir kultūros sektoriaus institucijoms prisidėti prie miesto vystymosi. Vis dėlto kol kas neaišku, ar pavyks išlaisvinti šį potencialą – tai priklausys nuo pagrindinių suinteresuotųjų subjektų priimamų sprendimų.

4. PAGRINDINĖS IŠORĖS VERTINTOJŲ REKOMENDACIJOS IR KOMISIJOS IŠVADOS

Komisija iš esmės pritaria vertintojų rekomendacijoms, grindžiamoms ne tik 2011 m. EKS veiklos, bet ir visos EKS iniciatyvos įgyvendinimo vertinimu. Yra įrodymų, kad EKS titulas puikiai vertinamas, jis suteikia postūmį plataus masto kultūrinėms programoms ir padeda pasiekti svarbių rezultatų. ES įsitraukimas ir finansinė parama turi didelį svėrto poveikį, todėl ši iniciatyva yra ekonomiškai naudinga ir veiksminga. Komisija pritaria bendram vertintojo įvertinimui ir pirmiau išdėstytoms rekomendacijoms.

Rekomendacijos iš esmės atitinka neseniai Komijos pasiūlyto Europos Parlamento ir Tarybos sprendimo, kuriuo nustatomi Sąjungos veiksmų, susiję su Europos kultūros sostinėmis 2020–2033 m.⁶, nuostatas. Rengiant šio teisės akto pasiūlymą dalyvavo įvairūs suinteresuotieji subjektai. Pavyzdžiui, atsižvelgta į 2010 m. kovo mėn. surengtos konferencijos EKS iniciatyvos 25-čiui paminėti išvadas, buvusių kultūros sostinių nepriklausomo vertinimo rezultatus, dabartinių atrankos ir stebėsenos procedūrų nepriklausomo vertinimo rezultatus, internetinių ir viešų konsultacijų rezultatus ir į Švietimo ir kultūros GD patirtį, sukaupą koordinuojant iniciatyvą nuo 1999 m.

⁵ Sprendimas Nr. 1622/EB/2006.

⁶ COM(2012) 407 final.

Rengiant pasiūlymą siekta pasinaudoti visais iš esmės sėkmingai įgyvendinamos dabartinės iniciatyvos privalumais ir drauge mokytis iš patirties ir siekti patobulinimų, kad būtų maksimaliai padidinta potenciali EKS titulo ir dalyvavimo atrankos procese teikiama nauda miestams kandidatams ir jų piliečiams. Naujajame pasiūlyme išlaikomi svarbiausi dabartinės iniciatyvos ypatumai ir bendroji struktūra, tačiau drauge siūlomas ne vienas patobulinimas. Visų pirma siūloma kultūros sostinės vardą ir toliau teikti laikantis rotacijos principo. Be to, atsižvelgiama į ankstesnių vertinimų rekomendacijas:

- nustatytas bendras siekis, susijęs su kultūros indėliu į ilgalaikį miestų vystymąsi;
- nustatyti aiškesni ir išsamesni atrankos kriterijai, įskaitant kriterijus, susijusius su valdymu ir finansavimu;
- patikslintos Melinos Mercouri apdovanojimo teikimo sąlygos: be kita ko, bus vertinama miestų pažanga įgyvendinant prisiimtus įsipareigojimus ir ES logotipo naudojimas; taip pat bus taikomas šio apdovanojimo mokėjimo atidėjimas per EKS metus;
- miestai bus įpareigojami vykdyti tam tikrą tiriamąją veiklą, kad galėtų geriau įvertinti, kaip sekasi siekti tikslų.

Svarbu paminėti, kad Komisijos pasiūlyme taip pat atsižvelgiama į 2010 m. vertintojų rekomendaciją pakviesti iniciatyvoje dalyvauti šalis kandidatės ir potencialias šalis kandidatės, įpareigoti miestus kandidatus jau paraiškos teikimo etapu būti parengus miesto kultūros plėtotės strategiją ir daugiausia dėmesio skirti patiems miestams.

Galiausiai, vadovaudamasi 2011 m. vertintojų rekomendacijomis, Komisija 2012 m. spalio 15 d. surengė buvusių, esamų ir būsimų Europos kultūros sostinių gerosios patirties mainus, kurie visų pirma turėtų būti naudingi būsimiems miestams kandidatams. Ji dės pastangas, kad gerą patirtimi būtų dalijamasi ir ateityje.